

”Mussolini hallitsee”

Uuden Suomen kirjoituksia Benito Mussolinista ja Italian
fasismista vuosina 1922–1929

Oulun yliopisto historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia

Kandidaatintutkielma

14.12.2022

Tuomas Kemppainen

Sisällysluettelo

Johdanto.....	3
1. Historiallinen konteksti	6
1.1 Uusi Suomi ja Kansallinen Kokoomus	6
1.2 Italia	7
2. Alkujat 1922–1925	9
2.1 Vahva alku.....	9
2.2 Fasismin kehitys Italiassa	11
2.3 Totalitaarinen valtio	13
3. Vuodet 1926–1929.....	15
3.1 Fasismin johtama Italia.....	15
3.2 Mussolinin sopimukset.....	19
3.3 Fasismia Suomessa?	21
Loppulause.....	24
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	25
I. Lähteet	25
II. Tutkimuskirjallisuus	25

Johdanto

Suomi oli maailmansotien välisenä aikana suuntautunut hyvin vahvasti poliittisesti oikealle. Vuoden 1918 sisällissodan päättyminen valkoisen osapuolen voittoon synnytti hyvin isänmaallisen ja kommunismia vihaavan ilmapiirin suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomen suuri itänaapuri Neuvostoliitto nähtiin vihollisena ja Suomessa kaikki kommunisminvastainen toiminta nähtiin oikeutettuna. Suomalaiset lehdet seurasivat myös vilkkaasti ulkomaailman tapahtumia ja niistä kirjoitettiin paljon uutisia.

Olen päättänyt tutkia *Uusi Suomi*- sanomalehden kirjoituksia Benito Mussolinin (1883–1945) fasistisesta Italiasta vuosilta 1922–1929. Olen rajannut aiheen 1920-luvulle, koska vuoden 1922 lopussa Benito Mussolini nousi Italian pääministeriksi. Lisäksi R.J.B. Bosworthin teoksessa *Mussolini's Italy* todetaan fasistisen Italian muuttuneen radikaalimmaksi 1930-luvulla.¹ Esimerkiksi vuonna 1935 Italia lähetti 100 000 sotilasta valloittamaan Etiopiaa, joka oli yksi viimeisiä itsenäisiä afrikkalaisia valtioita. Onnistunutta valloitusta juhlittiin Italiassa italialaisen imperiumin syntymisenä.² Kandissa siis tutkin suhtautumista ”maltillisempaan” diktatuuriin.

Tutkimuskysymykseni on, että miten Mussoliniin ja fasistiseen Italiaan suhtauduttiin *Uudessa Suomessa*. Käytän artikkeleita, joissa voi huomata tietynlaisen kannanoton, ja pakinoita. Suomalaisen oikeiston suhtautumista ainakin kansallissosialistiseen Saksaan maailmansotien välisenä aikana on tutkittu ja siitä on julkaistu joitain teoksia, mutta suomalaisten suhtautumista fasistiseen Italiaan on tutkittu vähemmän. Suomalaisten suhtautuminen Hitlerin Saksaan on useiden tutkimusten mukaan ollut ainakin jollain tasolla jopa ymmärtäväistä, joten on kiinnostavaa tutkia, että oliko tunne edes jotenkin samanlainen Mussolinin Italiaan. Metodina käytän lähilukua.

Tutkimukseni kannalta tärkeä käsite on fasismi ja erityisesti Italiassa esiintynyt fasismi. Fasismi on hyvin monimutkainen ideologinen käsite selittää, koska fasistiset liikkeet ja fasismin vaikutus sai eri kansallisissa ympäristöissä erilaiset kasvot. Italiassa fasismi oli aluksi radikaali vallankumousliike, joka myöhemmin porvarillistui.³ Italian fasismi voi sisällyttää

¹ Bosworth 2005, 203.

² Bosworth 2005, 367.

³ Kunnas 2013, 55.

ainakin seuraavia piirteitä: Sitä leimasi demokratian- ja liberalisminvastaisuus, sen tarkoituksena oli nostaa Italia siitä kriisistä, johon se oli joutunut ensimmäisen maailmansodan jälkeen, nationalismi, ammattiliittojen vastaisuus ja haave yksipuoluejärjestelmästä. Fasismissa usko auktoriteetteihin sekä järjestykseen on vahva ja valtion kansalaisilta vaaditaan uskollisuutta, sekä tarvittaessa uhrautumista. Yksilö integroitiin kollektiiviin.⁴ Italiassa fasismia kannattivat erityisesti sodassa taistelleet sotilaat ja fasismien sanottiin olevan sodan aikana syntyneen rintamasotilaiden toveruuden hengen jatkamista, joka oli siirretty politiikkaan.⁵ Italian fasismi oli vuonna 1919 radikaalimpi ja siinä oli sosialistisia piirteitä. Siihen esimerkiksi kuului ajatus täydellisestä yksilönvapaudesta, ilmaisuvapaudesta ja monarkian ja senaatin lakkauttamisesta. Myös työläisten osallistumista tehtaiden johtamiseen vaadittiin.⁶ Kuitenkin fasismi myöhemmin muuntui Italiassa ja muualla maailmassa oikeistolaisemmaksi.

Kunnaksen teoksessa puhutaan fasismista ja miten se nähtiin eurooppalaisen ylimystön keskuudessa. Myös Suomea ja muita Pohjoismaita tutkitaan kirjassa. Kunnas toteaa, että fasistisilla liikkeillä ei ollut suurta kannatusta Pohjois maissa. Se ei ollut fasistista nationalismia, vaan ”isänmaanrakkautta”. Suomessa kyllä esiintyi fasistista liikettä jäljitteleviä järjestöjä, joista tunnetuin oli Lapuan liike. Kuitenkin sekin oli pääosin konservatiivinen, kommunisminvastainen ja sisällissodan jälkeisen ”valkoisen Suomen” perinteitä vaaliva järjestö. Fasismi ei saanut Suomessa laajaa kannatusta, vaikka sen kommunisminviha hyväksyttiin. Fasistinen Italia ja myöhemmin Kansallissosialistinen Saksa nähtiin tärkeäksi moraaliseksi tueksi taistelussa kommunismia ja erityisesti Neuvostoliittoa vastaan.⁷

Primäärilähteenäni toimii *Uusi Suomi*-sanomalehti aikaväliltä 2.11.1922-30.12.1929. Lehti ilmestyi vuosina 1919–1991 ja ne löytyvät digitoituna kansalliskirjaston sivuilta. Sitä edelsi *Uusi Suometar* ja *Suometar* ja lehti toimi Kansallisen Kokoomuksen pää-äänenkannattajana. Tutkimuskirjallisuutena käytän Jyrki Vesikankaan teosta *Sinivalkoiseen Suomeen* (1997). Vesikankaan teos käsittelee käyttämäni primäärilähteen historiaa ja siinä on hyvä katsaus *Uuden Suomen* tilanteeseen maailmansotien välissä, sekä lehden vaiheisiin. Teoksen avulla

⁴ Kunnas 2013, 56–57.

⁵ Bosworth 2005, 78–79.

⁶ Kunnas 2013, 18.

⁷ Kunnas 2013, 45–47.

voin saada selville syitä lehden suhtautumisesta fasismiin. Vesikankaan teoksessa ei kuitenkaan löydy paljoa tietoa yksittäisistä lehden toimittajista, joten heidän taustastaan on vaikea kertoa. Kuitenkaan harvoissa artikkeleissa tai pakinoissa kirjoittaja esiintyi omalla nimellään. Tarmo Kunnaksen *Fasismien Lumous* (2013) teoksessa tutkitaan syitä, miksi eurooppalaiset joutuivat fasismin lumoihin, joten tästä kirjasta voin saada hyvää näkökulmaa myös Kokoomuksen suhtautumisesta fasismiin. R.J.B Bosworthin teos *Mussolini's Italy* (2005) tarkastelee Mussolinin Italian historiaa. Bosworth käsittelee fasismin Italian historiaa yleisesti, joten käytän sitä kontekstin luomisen apuna. Lopuksi käytän Vesa Vareksen artikkelia *From allies to opponents. Conservatives facing fascism in Finland in the 1930s* (2020). Vareksen teos keskittyy 1930-luvulle, mutta siinä on myös joitain huomioita primäärilähteestäni 1920-luvulla.

1. Historiallinen konteksti

Kävin jo hieman johdannossa läpi kontekstia Suomen tapahtumille maailmansotien välisenä aikana. On kuitenkin mielestäni tärkeä käydä läpi *Uusi Suomi*-lehden historiaa, koska se antaa hyvin paljon taustaa lehden näkökulmista ja näin auttaa ymmärtämään sen kirjoituksia fasisisesta Italiasta. Lisäksi käyn hieman läpi, mitä tapahtui Italiassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja mitkä asiat johtivat Mussolinin järjestämään vuoden 1922 marssiin Roomassa.

1.1 Uusi Suomi ja Kansallinen Kokoomus

Uusi Suomi perustettiin vuonna 1919 ja sitä edelsi *Uusi Suometar*-lehti. *Uusi Suomi*-lehden taustapuolue Kansallinen Kokoomus perustettiin 14.12.1918.⁸ Pian ilmoitettiin, että *Uusi Suometar* tulisi vaihtamaan nimeään tammikuussa 1919. Lehden sisällön painotettiin olevan poliittista, mutta myös uutisia taloudesta, tieteestä, kirjallisuudesta ja taiteesta.⁹

Kansallinen Kokoomus oli hyvin perinteitä vaaliva puolue ja sen hengessä oli ajatuksena ”koti, uskonto ja isänmaa”.¹⁰ Vares toteaa artikkelissaan, että fasismi ei ollut ongelma kokoomukselle 1920-luvulla, sillä Suomessa ei ollut fasismia jäljittelevää järjestöä, joten heidän oli helppo sanoa puheiden suomalaisesta fasismistä olevan vasemmiston propagandaa. Fasismi suhtauduttiin Kokoomuksessa Varesen mukaan välinpitämättömästi, sillä se esiintyi kaukana omasta maasta ja vaikka se erosi paljon Kokoomuksen arvoista, niin sillä oli ainakin samat vastustajat kuin heillä.¹¹

Uusi Suomi oli alusta lähtien poliittinen lehti, vaikka lehden tekijät ja omistajat yrittivät tätä kuvaa himmentää. Lehti halusi olla vapaan Suomen pää-äänenkannattaja.¹² Lehti ja sen taustapuolue Kansallinen Kokoomus olivat usein jakautuneet mielipiteissään sisä- ja ulkopoliittikan kannalta. Kiisteltyjä asioita olivat esimerkiksi idänpolitiikka, eli suhtautuminen

⁸ Vesikansa 1997, 259.

⁹ Vesikansa 1997, 262–263.

¹⁰ Vares 2021, 228.

¹¹ Vares 2021, 231.

¹² Vesikansa 1997, 277.

Neuvostoliittoon. Kokoomuksen sisällä oli iskostunut luja asenne Venäjää kohtaan, kun *Uuden Suomen* toimittajat koittivat pitää maltillista linjaa.¹³

Kansallinen Kokoomus teki huomattavan linjatarkistuksen vuonna 1922. Ulkopolitiikka alkoi painua taka-alalle lehden kirjoittelussa ja esiin nousivat Suomen sisäpoliittiset kysymykset, erityisesti talouspolitiikassa. Teollis-kaupalliset elinkeinot olivat olleet vieraita puolueelle ja sen päälehdelle. Puolueen äänestäjät ja lehden tilaajat olivat pääosin olleet maatalousväestöä. Teollisuus, merenkulku ja tukkukauppa eivät olleet tärkeimpiä uutiskohteita. Näille asioille alettiin kuitenkin vaatimaan enemmän sijaa niin Kokoomuksessa kuin *Uuden Suomen* sivuilla. Elinkeinoelämän painostus johti Kokoomuksen siirtymiseen vuonna 1922 poliittisesta keskustasta oikealle ja taloudelliseen liberalismiin. *Uusi Suomi* seurasi tietenkin perässä ja monien vasemmistolaisten mielestä lehdestä oli tullut selkeä oikeistolehti. Tämä muutos puolueen linjassa menetti *Uudelle Suomelle* sen lukijoita maanviljelijöiden piiristä, mutta lehti sai kuitenkin suosiota Kokoomuksen kesän 1922 vaalivoiton ansiosta.¹⁴ Kokoomuksen ja *Uuden Suomen* oikeistolaistuminen tarkoitti, että ne suhtautuivat tiukasti koko vasemmistoon, eikä vain kommunisteihin. Yksikään porvariryhmä ei voinut kuvitella tekevänsä ”historiallista kompromissia” kommunistien kanssa. Myös suhde sosiaalidemokraatteihin oli vaikea ja etenkin vaalien aikaan *Uudessa Suomessa* haukuttiin sosiaalidemokraatteja.¹⁵

1.2 Italia

Ensimmäinen maailmansota päättyi vuonna 1918 Saksan ja sen liittolaisten tappioon. Italia oli taistellut ympärysvaltujen puolella, eli Englannin, Ranskan ja Yhdysvaltojen puolella. Italia oli taistellut Itävalta-Unkaria vastaan ja kärsinyt suuria tappioita. Italia oli liittynyt sotaan vuonna 1915, koska ympärysvallat lupasivat sille voiton jälkeen Trenton, Triesten, Etelä-Tirolin ja suurimman osan Dalmatiaa. Sodan jälkeen kaikkia näitä lupauksia ei kuitenkaan täytetty ja tämä synnytti Italiassa myytin ”silvotusta rauhasta” ja aiheutti katkeruutta entisiä liittolaisia vastaan¹⁶. Sodan jälkeen inflaatio nousi kovaa vauhtia, vielä nopeammin kuin

¹³ Vesikansa 1997, 277–281.

¹⁴ Vesikansa 1997, 292–294.

¹⁵ Vesikansa 1997, 295–296.

¹⁶ Kunnas 2013, 17.

sodan aikana, sekä työttömyys kasvoi.¹⁷ Italiassa alettiin pelkäämään samanlaista kommunistien vallankumousta, kuin Venäjällä ja kahakat eri poliittisten ryhmien välillä lisääntyivät. Vuodet 1919 ja 1920 olivat Italiassa levottomuuksien aikaa ja yli 300 ihmistä kuoli.¹⁸

Benito Mussolini oli ennen sotaa ollut sosialistisen puoluelehden *Avantin* päätoimittaja. Hänet kuitenkin erotettiin tehtävistään vuonna 1915 sotaintoilunsa vuoksi, jonka jälkeen hän alkoi julkaista omaa lehteään *Il popolo d'Italia*. Tässä lehdessä käytettiin ensimmäisen kerran termiä ”fasistinen liike” määrittelemään uudentyyppistä poliittista muodostelmaa huhtikuussa 1915.¹⁹ Italian varsinainen fasistipuolue perustettiin vuonna 1921 ja sen jäsenmäärä ylitti 200 000 rajan.²⁰ Fasistit onnistuivat murtamaan sosialistien järjestämän yleislakon elokuussa 1922, joka kasvatti heidän kansansuosiotaan.

¹⁷ Bosworth 2005, 100.

¹⁸ Kunnas 2013, 20.

¹⁹ Kunnas 2013, 16–17.

²⁰ Kunnas 2013, 20–21.

2. Alkuajat 1922–1925

Vuoden 1922 lokakuussa Mussolini marssi näyttävästi Roomaan kannattajiensa, eli mustapaitojen kanssa.²¹ Italian kuningas Vittorio Emanuele III antoi Mussolinille tehtäväksi muodostaa uuden hallituksen. Mussolini muodosti hallituksen omista kannattajistaan ja Mussolini nimitettiin pää- sekä sisä- ja ulkoministeriksi.²²

2.1 Vahva alku

Mussolinin vallankaappaus herätti paljon huomiota ja hänen toimintansa Italiassa olivat usein lehden etusivun otsikoissa. Marraskuun alussa ilmestyneessä lehdessä olikin pakina, jossa kommentoitiin italialaisten olevan vilkasveristä väkeä.²³ Mussolinin toimintaa sisäpolitiikassa keuhuttiin *Uudessa Suomessa*. Mussolini alkoi parantamaan Italian raha-asioita ja tiukensi järjestystä Italiassa. Hän esimerkiksi luovutti kannattamattomat rautatiet ja puhelinverkot valtiolta yksityisille yrityksille ja monet virkamiehet, jotka todettiin huolimattomiksi, menettivät työnsä. *Uudessa Suomessa* uskottiin, että tämä tarmo ja voima Mussolinin sisäpolitiikassa lisäsi toivoa paremmasta tulevaisuudesta Italiassa. Kuitenkaan hänen toimintaansa ulkopoliitikassa kyseenalaistettiin hieman ja hänen motiivejansa pidettiin epävarmoina. Kuitenkin todettiin kirjoituksen lopussa: ”Kaikissa tapauksissa Mussolini on aloittanut merkillisen kauden Italian vaiheissa, ja kaikista merkeistä päättäen viittaa tie ylöspäin.”²⁴

Uudessa Suomessa julkaistiin suojeluskuntain ylipäällikön kirjoitus joulukuussa vuonna 1922, jonka tarkoituksena oli tehdä ero fasismin ja suojeluskuntien välille ja saada näiden järjestöjen vertailu loppumaan. Kirjoituksen pääsanoma oli, että ainoa fasismia ja suojeluskuntia yhdistävä asia oli niiden syntyäika ja se, että ne molemmat taistelivat maassa vallinnutta anarkiaa vastaan. Kirjoituksessa todettiin suojeluskuntien olevan vapaaehtoisista koostuva kaikista puolueista riippumaton aseellinen järjestö ja Italian fasistien olevan valtiollinen puolue.²⁵

²¹ Kunnas 2013, 22.

²² ”Mussolini muodostanut hallituksen omista miehistään” (pk.). US 31.10.1922.

²³ ”Mussolini” (pak.). US 2.11.1922.

²⁴ ”Mussolini hallitsee” (art.). US 3.12.1922.

²⁵ L. Malmberg ”Suojeluskunnat ja fascismi” (art.). US 8.12.1922.

Uudessa Suomessa kerrottiin myös Mussolinin menneisyydestä ennen valtaannousua ja artikkelin lopussa todettiin: ”Siinä Mussolinin aikaisemmat vaiheet. Hänen luonnettaan niistä ei saata lukea. Huomaa vain erikoisen itsenäisyyden ja halun toimia oman asian puolesta, saman halun, joka on nyt tehnyt hänestä maansa mahtavimman miehen.”²⁶

Vuoden 1922 tapahtumat Italiassa saivat paljon julkisuutta *Uudessa Suomessa*. Mussolinin toimintaa Italian sisäisissä tapahtumissa ja hänen ulkopoliittikaansa seurattiin runsaasti ja hänestä kirjoitettiin monia artikkeleita. Suhtautuminen vaikutti olevan myönteistä, sillä hänen toimintaansa keuhuttiin paljon. Vaikka kaikkea Mussolinin toimintaa ei tuettu, odotettiin häneltä tulevaisuudessa suuria tekoja.

Mussolinin fasistisen järjestelmän ei kuitenkaan uskottu olevan täysin voittamaton.

Kesäkuussa 1923 julkaistussa artikkelissa pohdittiin Italian fasistien kokemia ongelmia ja pohdittiin, olivatko sosialistit valmistautumassa taistelemaan fasisteja vastaan.²⁷ Artikkelin kirjoittaja uskoi, että Mussolini oli tehnyt pahan virheen, kun hän ei ollut karkoittanut sosialisteja Italiasta valtaan päästyään, ja myös sopimuksia venäläisten bolsevikkien kanssa pidettiin turmiollisena. Näiden asioiden uskoi kirjoittaja johtavan kumousliikkeiden syntyyn Italiassa, sekä bolsevikkien aiheuttamiin levottomuuksiin. Kirjoittaja uskoi myös italialaisten menettäneen uskoaan Mussoliniin kasvaneen työttömyyden takia ja siitä, että hän ei poistanut kommunismia kokonaan Italiasta. Kirjoittaja kuitenkin totesi lopussa merkkien osoittavan fasismin olevan elinvoimainen liike ja toivoi sille valoisa tulevaisuutta.²⁸ Tämä on mielenkiintoinen toteamus, sillä kirjoittaja ilmoittaa olevansa puolueeton osapuoli, mutta hänen kirjoituksestaan huomaa, että hän toivoo enemmän fasistien voittoa kuin kommunismin leviämistä.

Lehdessä julkaistiin myös hieman satiirinen artikkeli vallankaappauksista. Vallankaappausten esitettiin olevan maailmassa muodissa ja ilmiön kerrottiin saapuvan myös Suomeen.

Artikkeli väitti, että keskustapuolue on alkanut lietsomaan pelkoa

oikeistovallankaappauksesta Suomessa. Kirjoittaja totesi, että Mussolinin

vallankaappauksen takana oli vain kansalaiskunnan herättäminen.²⁹ Teksti on yksi esimerkki

²⁶ ”Mussolinin menneisyydestä” (art.). US 12.12.1922.

²⁷ M.P. ”Italian fascistien vaikeudet” (pak.). US 28.6.1923.

²⁸ M.P. ”Italian fascistien vaikeudet” (pak.). US 28.6.1923.

²⁹ Viskaali ”Vallankaappaus meillä tulossa?” (pak.). US 29.9.1923.

siitä, miten *Uudessa Suomessa* suhtauduttiin vasemmiston väitteisiin suomalaisesta fasismista ja tässä tapauksessa on suhtautuminen ollut enemmän humoristista.

Uudella Suomella oli laaja kirjeenvaihtajaverkko 1920-luvulla ja sitä laajennettiin sen puolivälissä vahvistuneen talouden ansiosta. Heitä oli pian yli kolmekymmentä. Osa näistä kirjeenvaihtajista oli ammattitoimittajia, jotka kirjoittivat moniin lehtiin. Kaukomailta julkaistiin enimmäkseen muutamia katsauksia vuodessa.³⁰ Myös Italiassa oli suomalainen kirjeenvaihtaja, joka teki katsauksia Italian tapahtumiin.³¹ Hänen kuvauksistaan saa kuvan, että Mussolini pelasti Italian varmalta sekasorrolta, joka sitä odotti. Mussolini oli rientänyt apuun viime hetkellä ja pelastanut Italian. Mussolinin uskottiin olevan kykenevä tekemään paljon hyvää Italian kansalle ja hänellä sanottiin olevan kansan suosio puolellaan.³² Kirjeenvaihtajan kirjoittelusta näkee siis sen saman suhtautumisen, mitä aikaisemmissa artikkeleissa ja pakinoissa on esiintynyt, eli melko positiivinen näkemys Mussolinista.

2.2 Fasismin kehitys Italiassa

Vuoden 1924 tammikuussa tehtiin katsauksia Italian politiikan kehityksiin.³³ Fasistien Italiassa tekemät uudistukset nähtiin suurilta osin onnistuneiksi. Mussolinin uudistusten uskottiin luoneen rauhan Italian kansan välille. Kuitenkin Mussolinin päätöstä rajoittaa lehdistön vapautta pidettiin epäonnistuneena. Kirjoittajan mielestä ei kuitenkaan voitu verrata Mussolinin fasistien diktatuuria Leninin bolsevikkien diktatuuriin. Esimerkiksi bolsevikkien tavoitteena oli levittää kommunismia ympäri maailmaa, kun taas fasistien tarkoituksena oli parantaa Italiaa, eivätkä ne välittäneet muiden maiden samantyyppisistä järjestöistä. Italian tarkoituksena ei myöskään uskottu olevan laajentua Välimerellä.³⁴ Myös Mussolinin onnistuneet liitot ja sopimukset Kreikan ja Englannin kanssa Dodekanesian ja Jubamaan asioissa olivat merkki, että ”Mussolini ulkopoliitikassa an osaa saavuttaa huomattavia tuloksia, vieläpä hämmästyttävän nopeasti. Jo nyt on Italian kansainvälinen merkitys ihan toinen kuin ennen.”³⁵

³⁰ Vesikangas 1997, 323–324.

³¹ ”Mussolini” (art.). US 11.11.1923.

³² ”Mussolini” (art.). US 11.11.1923.

³³ ”Poliittinen kehitys Italiassa” (art.). US 27.1.1924.

³⁴ ”Poliittinen kehitys Italiassa” (art.). US 27.1.1924.

³⁵ ”Suuntaviivoja ulkomailta” (art.). US 26.1.1924.

Huhtikuussa 1924 julkaistiin *Uudessa Suomessa* kolmiosainen fasismia ja Mussolinia koskeva artikkeli. Artikkelialkoi selittämällä Mussolinin elämäntarinaa hänen lapsuudestaan lähtien perustuen Mussolinin antamiin muistelmiin. Ensimmäinen osa kävi läpi enimmäkseen hänen nuoruusvuosiaan ja aikaa ennen maailmansodan syttymistä. Se päättyi lauseeseen: ”Vuonna 1915 Mussolini läksi Itävallan rintamalle, vuonna 1917 hän haavoittuneena palasi kotimaahan, joka hänen tervehdyttyään tarvitsi hänen suurta kykyään.”³⁶

Toinen osa fasismia koskevasta artikkelista jatkui siitä, mihin ensimmäinen päättyi. Siinä kuvailtiin Italian tapahtumia maailmansodan jälkeen. Artikkelista tulee selvästi kuva, että kommunistit ja punaiset olisivat ajaneet Italian samantyyppiseen veriseen vallankumoukseen, kuin Venäjällä oli tapahtunut. Mussolinin johtamat fasistit rauhoittivat tilanteen Italiassa ja lopettivat ”punaisten tyrannijoukkojen” raakuuden siviiliväestöä kohtaan. Fasismia kuvattiin ”Italiaa sekasorrosta pelastavana mahtina”. Toinen osa päättyi Rooman marssin kuvailuun, jota kuvailtiin ”Italian itsepuolustuksen, kansallisen vapaudenkaipuun toteuttamisteoksi”.³⁷

Kolmas ja viimeinen fasismia käsittelevä artikkeli selvitti fasismin ohjelmaa.³⁸ Se selitti, mitä tavoitteita fasisteilla oli Italiassa ja miten sitä aiottiin toteuttaa. Artikkelin kirjoittajan tekstistä huomaa, että hänenkin mielestään Mussolinin toiminta Italiassa on ollut onnistunutta. Kuitenkin hän sanoi Mussolinin olevan Italian diktaattori, mutta ei tunnu käyttävän sitä negatiivisessa mielessä. Italian ulkopoliitikasta hän näkee sen näyttävän valaisevia suuntaviivoja. Kirjoittaja myös totesi fasismistä, että:

*Fascismia arvostellaan väärin etenkin ulkopuolella Italian rajoja. Tämä johtuu pääasiallisesti kahdesta syystä. Toinen on se, että ihmiset eivät ole voineet perehtyä fascismin henkeen, niihin oloihin ja tapahtumiin, jotka ovat sen aiheuttaneet ja niihin päämääriin, joihin se pyrkii. Toinen syy on fascismin ohjelman ja merkityksen tahallinen vääristely opposition puolella.*³⁹

Kirjoittajan artikkeleista saa kuvan, että hän on ihailnut fasistien toimintaa ja Mussolinia. Hänen kuvailunsa kommunisteista ja bolševikeista ovat hyvin samantyyppisiä, mitä monella

³⁶ Jalmary Hahl ”Fascismi I” (art.). US 20.4.1924.

³⁷ Jalmary Hahl ”Fascismi II” (art.). US 27.4.1924.

³⁸ Jalmary Hahl ”Fascismi III” (art.). US 29.4.1924.

³⁹ Jalmary Hahl ”Fascismi III” (art.). US 29.4.1924.

muulla suomalaisella oli tuohon aikaan heistä ja fasistien järjestyksen palauttaminen rinnastettiin oman sisällissodan aikaisiin tapahtumiin, jonka takia niitä ymmärrettiin.

Vuoden 1924 kesäkuussa Italiassa murhattiin vaikutusvaltainen sosialistikansanedustaja Matteotti. Tämä murha vähensi fasistien ja Mussolinin suosiota Italiassa ja suuri osa Italiaa uhkasi kääntyä fasismia vastaan.⁴⁰ *Uuden Suomen* Italian kirjeenvaihtaja ei kuitenkaan uskonut, että tämä murha tulisi johtamaan fasismin häviämiseen, koska Mussoliniin monet luottivat vielä täysin ja fasismi voisi palautua kansan suosioon kovalla työllä.⁴¹

Kahden vuoden aikana Mussolinin ja fasistien tekemät uudistukset esiintyivät *Uuden Suomen* kirjoituksissa suurimmalta osalta hyvässä valossa. Fasismin nähtiin tässä vaiheessa vakiintuneen ja se hyväksyttiin. Fasismia jopa puolustettiin joltain osin.

2.3 Totalitaarinen valtio

Vuonna 1925 ei julkaistu paljon Mussolinia koskevia pakinoita tai artikkeleja. Bosworth toteaa teoksessaan, että juuri vuonna 1925 Mussolinista tuli Italian diktaattori. Rooman marssin kolmantena vuosipäivänä 1925 Mussolini julisti, että fasismi oli systeemi, ”jossa kaikki on valtiolle, mikään ei ole valtion ulkopuolella, mikään, eikä kukaan ole valtiota vastaan.”⁴² Tämän myötä sensuuri kasvoi lehdistössä ja kommunistien ja muidenkin ei-fasistien toimintaa rajoitettiin ankarasti. *Uudessa Suomessa* oli jo kuitenkin puhuttu Mussolinista diktaattorina ennen vuotta 1925. Sana totalitaarinen on alkuperältään Italiasta ja se luotiin kuvaamaan fasistista hallintoa. Sitä käyttivät ensimmäisenä Mussoliniin kriittisesti suhtautuneet italialaiset ja vuonna 1925 fasistinen hallitus otti sanan omaan käyttöön ja puhui itsestään totalitaarisena järjestelmänä. Kansallissosialistinen Saksakaan ei käyttänyt omasta järjestelmästänsä tätä sanaa.⁴³

Myös Espanjassa siirryttiin hetkellisesti diktatuuriseen hallitusmuotoon. Kenraali Primo de Rivera lakkautti syyskuussa 1923 Espanjan parlamentin ja julistautui diktaattoriksi. Hänen tavoitteensa maansa sisäisten asioiden parantamiseksi kuitenkin eivät onnistuneet ja

⁴⁰ Kunnas 2013, 23.

⁴¹ ”Syyt ja seurauksia” (art.). US 7.10.1924.

⁴² Bosworth 2005, 215.

⁴³ Bosworth 2005, 215–217.

Espanjassa palattiin parlamentaariseen hallitustapaan. Primo de Riveran toimintaa verrattiin Uudessa Suomessa Mussolinin toimintaan Italiassa. Hänestä todettiin:

Heti alusta alkaen hänestä voi nähdä, että hän ei ollut itsellensä asettamiensa tehtävien mittainen, että häneltä puuttui esikuvansa Mussolinin voima – voima, joka kylläkin on usein ehkä liian raakaa ja kömpelöä, mutta joka tapauksessa voimaa, jonka avulla italialainen fascismi on päässyt moniin positiivisiin tuloksiin.⁴⁴

Italiaan matkannut suojeluskuntajärjestön ylipäällikkö everstiluutnantti Zilliacus kertoi Uudelle Suomelle haastattelussa kokemuksiaan ja havaintojaan Italiasta.⁴⁵ Hän pääsi näkemään Italian kuninkaalle järjestetyn paraatin, sekä osallistui jumalanpalvelukseen Pietarin kirkossa. Hänen näkemyksensä fasismista oli, että sen avulla Italiasta oli poistettu sekasorto ja epäjärjestys ja tilalle saatu rauha ja järjestys. Hän ei kuitenkaan uskonut fasismin kaltaisen järjestön toimivan Suomessa, sillä hänen mukaansa sotilaallisten keinojen käyttäminen valtaan pääsemiseksi tuomittaisiin Suomessa. Hänestä myös fasismien ja suojeluskuntien vertaaminen on mahdotonta, sillä fasismi on poliittinen liike.⁴⁶

⁴⁴ ”Espanjan paluu perustuslaillisiin oloihin” (art.). US 20.5.1925.

⁴⁵ ”Sotilaan huomioita Italiasta” (art.). US 17.6.1925.

⁴⁶ ”Sotilaan huomioita Italiasta” (art.). US 17.6.1925.

3. Vuodet 1926–1929

Italia alkoi olla enemmän ja enemmän fasisin puolueen hallinnassa. Vuonna 1927 vallansiirto fasisteille toteutui käytännössä ja vuonna 1928 fasisit saivat valita edustajakamarin jäsenet täysin omavaltaisesti.⁴⁷

3.1 Fasismin johtama Italia

Italian laajentumista Välimeren alueella pohdittiin *Uuden Suomen* artikkelissa.⁴⁸ Mussolinin ja muiden fasisijohtajien puheet olivat kirjoittajan mielestä viittaamassa siihen, että Italia tulisi hankkimaan siirtomaita Välimeren alueelta, koska sen oma väkiluku kasvoi niin hurjaa vauhtia, että sen olisi pakko hankkia lisää elintilaa muilta alueilta. Tekstin lopussa todetaan: ”Tässä ei ole kysymys pelkästä vallanhalusta vaan todellisesta tarpeesta, joka perustuu oloihin ja kehitykseen Italian nykyisten, ahtaaksi käyvien rajojen sisällä. Tällaiselta pyrkimykseltä sinänsä ei puutu oikeutusta.”⁴⁹

Toukokuussa 1926 julkaistiin pilapiirros Mussolinista ja piirroksen nimi on *Uusi Napoleon*. Kuvassa Mussolinilla on jalassaan saapas, joka esittää Italiaa. Kuvassa Mussolini toteaa, että ”Totisesti tämä saapas on käynyt liian pieneksi minulle”.⁵⁰ Kuva ja sen nimi viittaa selvästi Mussolinin haluun suurentaa Italian mahtia ja saada lisää siirtomaita. Artikkelissa se nähtiin jopa ihan ymmärrettäväksi kasvavan väestön ja raaka-aineiden puutteen vuoksi. Pilapiirroksessa Mussolini on nimetty ”Uudeksi Napoleoniksi”, eli hänen tavoitteitaan saatettiin pitää imperialistisina ja haluavan vain lisätä Italian vaikutusvaltaa. Kunnaksen mukaan yksi syy, miksi fasismi ei saanut otetta suomalaisista oli se, että suomalaisilta puuttui imperialistinen valloituksen halu.⁵¹ Suomalaiset eivät olleet niin innokkaita valloituksiin, vaikka ajatuksia Suur-Suomesta olikin.

Uudessa Suomessa kommentoitiin usein sen kilpailijalehden *Helsingin Sanomien* kirjoituksia, joissa puhuttiin itse *Uudesta Suomesta*, tai sen taustapuolueesta. *Helsingin Sanomissa* oli erään artikkelin mukaan väitetty *Uuden Suomen* olevan italialaisen diktatuurin ja Mussolinin

⁴⁷ Kunnas 2013, 23.

⁴⁸ ”Italian paikka auringossa” (art.). US 14.4.1926.

⁴⁹ ”Italian paikka auringossa” (art.). US 14.4.1926.

⁵⁰ ”Uusi Napoleon” (pilakuva.). US 1.5.1926.

⁵¹ Kunnas 2013, 47.

ihailijoita. Artikkelin kirjoittaja kuitenkin vastasi tähän, että *Uudessa Suomessa* oli Italian asioita arvosteltu hyvin objektiivisesti, eikä sen tapahtumia mitenkään ihailtu.⁵² Toinen artikkeli, jossa kommentoitiin vasemmistolehtien kirjoittelua, liittyi myös siihen, että Suomen oikeistoa olisi verrattu fasisteihin. Artikkelin mukaan vasemmistolehdet uskoivat, että Suomen oikeisto suunnittelisi fasisista vallankaappausta Suomessa ja kannattaisi parlamentaarisen hallitustavan syrjäyttämistä fasisistisella. Artikkelissa myös syytettiin sosiaalidemokraattien haluavan Neuvostoliiton kaltaista kansantasavaltaa ja olevan valmiita toimimaan sen aikaansaamiseksi. Kirjoittaja totesi: ”jokainen järki-ihminen tietää, että meillä „fascismi” on olemassa vain vasemmisto- ja keskustamiesten mielikuvituksen synnyttämänä peikkona.”⁵³ Artikkeleista näkee sen, miten *Uudessa Suomessa* yleisesti suhtauduttiin vasemmistoon, mutta niistä saa myös kuvan, että fasismiakaan ei kannatettu niin kuin heidän väitettiin tekevän. Fasismia ei ole nähty sopivaksi suomalaiseen yhteiskuntaan, vaikka se olisikin onnistunut esimerkiksi Italiassa. On haluttu tehdä selvä ero oman oikeiston ja fasismin välillä.

Joulukuussa 1926 julkaistiin artikkeli, jossa kommentoitiin taas Mussolinin keinoja sisä- ja ulkopoliitikassa. Mussolinin tekemistä edistyksistä Srispin kirjoitti, että niiden tämänhetkisiä ja tulevia vaikutuksia ei voitu arvostella.⁵⁴ Kirjoittaja otti siis kantaa huomattavasti tynnemmin, mitä aikaisemmin Mussolinin ohjelmasta oli kommentoitu. Mussolinin luonteenkuvan piirteestä kirjoittaja kommentoi ”tarmo, joka värisee kesyttämättömänä omaa voimaansa, loputon korkeajännityksen himo.”⁵⁵ Tällä kirjoittaja viittasi Mussolinin haluun levittää Italian mahtia. Kirjoittajan suhtautuminen vaikuttaa hyvinkin neutraalilta. Vuoden 1926 viimeisenä päivänä oli kirjoitus, jossa kerrottiin Mussolinin suunnittelemaista laista, jolla voitiin verottaa Italian naimattomia 25–65 miehiä. Artikkelin lopussa todettiin: ”Italian diktaattori tuntuu ajattelevan johdonmukaisen jyrkästi asioista yleensä”.⁵⁶

Tammikuussa 1927 *Uudessa Suomessa* kirjoitettiin fasismin johtamasta Italiasta.⁵⁷ Kirjoittajan mielestä muu maailma oli ymmärtänyt fasisin Italian väärin ja halusi ottaa neutraalimman kannan Mussolinin Italiaan. Hänestä fasisin tekemät uudistukset olivat

⁵² Junnu ”Omituista vapaamielisyyttä” (pak.). US 1.8.1926.

⁵³ Henriikki ”Viikon varrelta” (art). US 28.8.1926.

⁵⁴ Srispin ”Petiitillä puhuen” (art). US 14.11.1926.

⁵⁵ Srispin ”Petiitillä puhuen” (art). US 14.11.1926.

⁵⁶ ”Mistä syytä minä verotan vanhojapoikia” (art). US 31.12.1926.

⁵⁷ K. Bøgholm ”Fasismen johtama Italia” (art). US 21.1.1927.

auttaneet merkittävästi Italian tuotantoa ja työntekoa, mutta kirjoittaja tunnusti vähentyneen vapauden Italiassa toimia valtiota vastaan. Hänestä fasismi erosi bolsevismista siten, että fasismia ei yritetty levittää muualle maailmaan, vaan se oli täysin italiainen ilmiö. Hänestä Italian kansa oli jo hyväksynyt fasismin ja totesi: ”Jos fasismin tilinpäätös tehdään sen alkuajoista näihin päiviin asti, niin voitaneen toiselle puolelle asettaa kansallisten vapauksien menettäminen ja toiselle uuden kansallisen tietoisuuden syntyminen, joka alistaa yksityisten mielihalut kansakunnan tahtoon.”⁵⁸

Kunnas toteaa teoksessaan, että Suomessa muiden Pohjoismaiden kanssa ajatus yksilön vapaudesta oli vahva. Se oli täysi vastakohta Italian ajatuksesta valtion ylivallassa yksilöön.⁵⁹ Vaikka Italiassa kansan nähtiin hyväksyneen menetetyn vapauden, nähtiin se silti kielteisessä valossa, jos se leviäisi.

Mussolinin elämäkerta julkaistiin huhtikuussa 1927 ja sen kirjoitti Margherita Sarfatti. Mainos kirjasta laitettiin *Uuteen Suomeen*.⁶⁰ Kirjasta tehtiin arvostelu lehden sunnuntailiitteeseen.⁶¹ Sen mukaan kirjan kirjoittaja oli joutunut Mussolinin ihailun sokaisemaksi ja puolustaa kaikkia hänen tekojaan, jonka takia artikkelin kirjoittajan mielestä kirjalta puuttui tasapaino. Artikkelin kirjoittaja kuitenkin huomauttaa Mussolinin elämän olevan yksi sen ajan mielenkiintoisimmista ja draamallisimmista. Hän vertasi Italian vuoden 1919 levottomuuksia Suomen sisällissodan aikaan, ja vaikka hänestä Mussolinin nousu valtaan oli jo tuttu monelle suomalaiselle, hän piti kirjaa silti mielenkiintoisena.⁶²

Tammikuussa 1928 *Uudessa Suomessa* julkaistiin silmänräpäyskuvia eri maiden johtavista poliitikoista. Kuviin liittyvä teksti aloitettiin ”Paras puhuja ei tietävästi aina ole paras valtiomies.”⁶³ Kuitenkin näiden johtavien valtiopäämiesten puhe- ja esiintymistaitoja pidetään erityisen vaikuttavina. Mussolinin ”äärettömän mahtipontisuuden” sanottiin johtavan ”roomalaista massaa”. Mussolinin puhujan taitoja pidettiin siis hyvin lahjakkaina. Kuitenkin alussa todettu väite, että paras puhuja ei ole aina paras valtiomies antaa kuvan,

⁵⁸ K. Bøgholm ”Fasismin johtama Italia” (art). US 21.1.1927.

⁵⁹ Kunnas 2013, 441.

⁶⁰ ”Mussolinin elämäkerta” US 30.4.1927.

⁶¹ Rafael Koskimies ”Mussolinin elämäkerta” (kirja-arvostelu.). 25.9.1927.

⁶² Rafael Koskimies ”Mussolinin elämäkerta” (kirja-arvostelu.). 25.9.1927.

⁶³ ”Politiikot puhujalavalla” US 8.1.1928.

että ehkä Mussolinin toimintaa ei pidetä niin onnistuneena, mutta ei ole varmaa, että liittykö se tässä tapauksessa juuri Mussoliniin.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Italia sai joitain Itävalta-Unkarille kuuluneita alueita. Italialle luovutettiin Brennerin sola vuonna 1919, jolloin kymmeniä tuhansia saksaa puhuvia ihmisiä joutui Italian hallinnon alle.⁶⁴ Etelä-Tiroli kuului tähän alueeseen ja joulukuussa 1928 *Uudessa Suomessa* oli lehden englannin kirjeenvaihtajan katsaus tilanteesta. Artikkelista huomaa heti, miten se vastusti fasismia ja Mussolinia tulisesti. Kirjoittaja puhui kirjasta, jonka kirjoittaja on kotoisin Etelä-Tirolista ja oli kertonut sen tilanteesta. Kirjoittaja piti kirjan tapahtumia hyvin uskottavina, sillä se oli hänestä perusteltu uskottavasti. Italian hallinnosta Etelä-Tirolissa puhuttiin tyranniana ja sortovaltana. Kirjoittaja sanoi kiihkoisänmaallisen fasismin tunkeutuneen tavallisen kansan elämään ja myrkyttävän ne sellaisella tavalla, joita edes menneen vuosisadan tyranniat eivät olleet käyttäneet. Kirjoittaja totesi, että vaikka Venäjällä poliittisia vankeja kohdellaan selvästi julmemmin kuin fasistisessa Italiassa, annetaan kuitenkin siellä tavallisten kansalaisten elää aivan normaalisti. Kirjoittaja sanoi fasistisen Italian hajottaneen Etelä-Tirolin alkuperäisen autonomisuuden ja aloittaneen saksalaisen vähemmistön hävittämisen ja muuttamisen italialaiseksi. Kirjoittaja nosti esimerkkinä saksan kielen opettamisen kieltämisen kouluissa.⁶⁵ Kirjoittaja hyökkäsi tekstissä rajusti fasismin kimppuun käyttäen siitä nimityksiä tyrannia ja sortovalta. Hän tuomitsi jyrkästi italialaisten toiminnan ja fasismin. Myös oikeiston puolella oli sellaisia, joille fasismin joskus väkivaltaisenkin tapa toimia oli liikaa. Kaikille fasismin puolustaminen ei ollut oikeutettua.

Joulukuussa 1928 julkaistiin artikkeli, jossa pohdittiin Mussolinin suosiota Italiassa. Kirjoittaja sanoi seuranneensa Mussolinin toimintaa kolme vuotta, mutta hänestä oli silti vaikea sanoa mitään Mussolinin suosiosta Italiassa. Hän ei kuitenkaan uskonut, että fasismin aika Italiassa oli täysin lopussa sen saavutusten takia ja hänestä Mussolini vieläkin täytti Italian kansalle ne lupaukset, joita hän teki kuusi vuotta sitten astuessaan valtaan. Kirjoittaja tunnusti Mussolinin pelastaneen Italian anarkialta, tehneen kansastaan vapaan, jonka vuoksi hän oli erityisesti maaseudulla hyvin suosittu. Kirjoittaja totesi Mussolinin arvostelusta:

⁶⁴ Bosworth 2005, 98.

⁶⁵ I. H. Lyon "Italia ja Etelä-Tyrol" (pak). US 19.12.1928.

*Pidettykö, vai ei –diktaattorina, keisarina tai minä muuna korkeana herrana tahansa—se on nykyaikana makuasia. Ja julkisessa elämässä, jonka muotiasiat ja mielipiteet muuttaa sanomalehdistö helposti, se on huono pohja tulevan historian tutkimuksille. Pysyväisempi on se arvostelu, joka usein äkkiarvaamatta esiintyy olemassaolon kapeilla sivuteillä.*⁶⁶

3.2 Mussolinin sopimukset

Mussolinin näkemyksiin kuului, että fasismi korvaisi ajatuksen sosialistisesta humanismista, kuluttajakapitalismista ja katolisen kirkon opeista jokaisen italialaisen mielistä.⁶⁷ Mussolini puhui katolisesta kirkosta ”pienänä kurjana sosialistisena kirkkona” ja sen vääristä ”saarnaajista”. Fasistisen diktatuurin ja katolisen kirkot välit olivat hyvin kireät.⁶⁸ Kuitenkin fasistien noustua valtaan vuonna 1922, he eivät kuitenkaan olleet kielteisiä ajatukselle ystävyydelle katolisen kirkon kanssa ja pyrkivät elämään mahdollisimman sovussa. Vuonna 1929 Paavi Pius XI solmi Lateraanisopimukset Mussolinin kanssa, joka ratkaisi jo vuodesta 1870 jatkuneen kiistan Italian ja Vatikaanin välillä.⁶⁹ Sopimuksessa tunnustettiin paavinistuimen poliittinen ja juridinen riippumattomuus ja paavin täydellinen suvereenisuus Vatikaanin alueeseen nähden.⁷⁰ Tästä sopimuksesta syntyi nykyisenkaltainen Vatikaanivaltio.⁷¹ *Uudessa Suomessa* Rooman ja Vatikaanin sopimuksesta uutisoitiin paljon, sillä sopimus oli todellakin historiallinen. Se oli myös vuoden lopussa ulkomaankatsauksessa fasistista Italiaa koskevassa kirjoituksessa esillä.⁷²

Eräässä artikkelissa Mussolinin uskottiin olevan ainut henkilö, joka olisi pystynyt palauttamaan Italian ja Vatikaanin välit. Artikkelissa myös spekuloidtiin, miksi Mussolini oli solminut tällaisen sopimuksen. Uskottiin, että Mussoliniin tuskin olisivat vaikuttaneet uskonnolliset vaikuttajat, vaan hän halusi saada katollisen kirkon tuen edistääkseen Italian imperialistisia tavoitteita. Kirjoittaja uskoi, että Vatikaanin tuki olisi välttämätön Italian laajentumiselle, erityisesti, jos se haluaisi kilpailla Ranskan kanssa. Kirjoittaja ei kuitenkaan

⁶⁶ Erik Nyman ”Onko Mussolini suosittu?” (art) US 30.12.1928.

⁶⁷ Bosworth 2005, 3.

⁶⁸ Bosworth 2005, 197.

⁶⁹ Bosworth 2005, 231.

⁷⁰ ”N.s. roomalainen kysymys lopullisesti selvitetty” (art) US 12.2.1929.

⁷¹ Kunnas 2013, 23.

⁷² ”Katsaus kuluneen vuoden tapahtumiin ulkomailla” (art.). US 30.12.1929.

ollut varma siitä, että minkälaisia tuloksia tällä sopimuksella olisi ja oliko se ollut oikea ratkaisu.⁷³ Paavo Virkkusen artikkelissa Rooman ja Vatikaanin sopimuksesta puhuttiin myös, miten Mussolini onnistui ratkaisemaan tämän tiukan kiistan. Kirjoittajasta tällä sopimuksella tulisi olemaan todella merkittäviä saavutuksia sekä katoliselle kirkolle että Italialle. Virkkunen arvioi artikkelissaan, että tällä sopimuksella oli vahva lisäys Mussolinin fasismin politiikalle, saattaen muodostua jopa sen huippusaavutukseksi. Hän totesi, että Mussolinin politiikka oli ollut hänen valtaannousustaan asti sovinnollinen ja huomaavainen kirkkoa kohtaan.⁷⁴ Näin ei kuitenkaan Bosworthin teoksessa todettu, vaan siinä puhuttiin kirkon ja fasismin hallinnon kylmästä sodasta, joka päättyi vuoden 1929 sopimuksen jälkeen.⁷⁵ Virkkunen tuskin oli perillä koko Italian tapahtumista vuosien varrelta, jonka vuoksi hän näin oli todennut. Vaikka luterilainen kirkko oli Suomessa vaikutukseltaan suurin, katolisen kirkon ja fasismin sovinto nähtiin silti varmaan positiivisena. Neuvostoliiton uskonnonvastaisuus oli suomalaisille tuomittavaa, joten kirkon ja valtion sopimus Italiassa ilahdutti.

Turkin ulkopoliittikkaa käsittelevässä artikkelissa mainittiin myös Mussolinin ulkopoliitikasta. Artikkelissa puhuttiin Turkin suhteista eri maihin, erityisesti Italiaan ja Kreikkaan. Artikkelin pääaiheena on näiden kolmen valtion sopimus. Kirjoittaja totesi Mussolinin toiminnasta seuraavasti: ”Niin ihailtavat kuin Mussolinin menestykset yhdellä iskulla suurvallaksi nousseen ja kumminkin rajoihinsa tyytymättömän Italian kuningaskunnan sisäisissä asioissa ovat olleetkin, ei hänen viime vuosina luotujen ulkopoliittisten ystävyyssteitten lujudesta antamistaan vakuutuksista huolimatta ole arvosteltava väärin vissejä tosiasioita.”⁷⁶

Myöhemmin samana vuonna Muley kirjoitti samaan tilanteeseen liittyvän artikkelin. Italian, Kreikan ja Turkin väliset neuvottelut eivät onnistuneet ja Muley piti tätä Mussolinin ulkopoliittikan suurimpana vastoinkäymisenä. Muley kirjoitti, että ”Ihmiskunnan kolme vihollista ovat: typerys, iskusanat ja virkavaltaisuus. Mussolinin raketin viimeinen kipinä sammunee tähän.”⁷⁷

Mussolinin taitavista poliitikon taidoista huolimatta, ei häenkään onnistunut kaikissa neuvotteluissaan. Tämä pantiin merkille *Uudessa Suomessa*. Ei oltu täysin varmoja siitä,

⁷³ Paul Rohrbach ”Paavin ja Mussolinin sopimus” (art) US 21.2.1929.

⁷⁴ Paavo Virkkunen ”Sovinnonteko valtion ja kirkon välillä Italiassa” (art) US 10.3.1929.

⁷⁵ Bosworth 2005, 231.

⁷⁶ Karl Muley ”Turkin ulkopoliittikka” (art.). US 21.3.1929.

⁷⁷ Karl Muley ”Italian vastoinkäymiset idässä” (art.) US 14.8.1929.

miksi Mussolini oli solminut katolisen kirkon kanssa Lateraanisopimukset. Sen kyllä uskottiin parantavan Italian oloja, mutta sopimuksella epäiltiin myös olevan vallanhimon halu taustalla. Suhtautumisessa haluttiin olla ainakin jollain tapaa varovaisia, eikä suoria johtopäätöksiä haluttu tehdä.

3.3 Fasismia Suomessa?

Mussolinin ja fasistien sisäpolitiikka oli monelle suomalaiselle kiinnostava aihe. Erityisesti fasismia pidettiin erikoislaatuisena valtion hallitusmuotona. Esimerkiksi fasistien maanviljelyspolitiikka nähtiin mielenkiintoisena.⁷⁸ Kirjoittaja näki, että fasismin maanviljelyspolitiikka oli poistanut kaiken itsenäisyyden maanviljelijöiltä velvoittamalla heitä noudattamaan valtion asettamia lakeja. Kirjoittajasta olisi kuitenkin mielenkiintoista seurata fasismia tässä ”kokeessa”.⁷⁹ Toinen artikkeli käsitteli myös sitä, miten mielenkiintoinen fasistinen järjestelmä oli.⁸⁰ Kirjoittaja vertasi fasistien ja bolsevikkien saavuttamia tuloksia keskenään ja totesi bolsevikkien teorioiden sovellutusten tulosten olleen kokonaan kielteisiä. Italiasta ennen fasismin valtaannousua puhuttiin sairaalloisena ja anarkian täyttämänä valtiovaltana. Tämän oli korvannut lujaoitteinen valtiovalta, joka sulki kansalaisten elämän omaan kouraansa. Kirjoittajan mielestä fasismi oli kiinnostava sekoitus nationalismia ja myös sosialismia.⁸¹ Eräässä toisessa artikkelissa tätä nationalismin ja sosialismin yhteiseloja verrattiin levän ja sienen symbioosiin jäkälässä.⁸² Molempien artikkelien loppupäätös oli, että Mussolini oli kaikista tärkein tekijä fasismin valtionvallassa ja ilman hänen vahvaa johtajaluonnettaan sitä ei voisi olla olemassa. Lisäksi fasismi nähtiin sen lujaoitteisuudesta huolimatta kiinnostavana järjestelmänä, jonka tuloksia haluttiin seurata.

Kuitenkaan ei fasismin kaltaisen valtiomuodon uskottu ikinä tulevan toimimaan Suomessa. *Uudessa Suomessa* julkaistiin toukokuussa 1929 merkittävien poliitikkojen, kuten ministeri Kyösti Järvisen, Kyösti Kallion, W.A. Lavoniuksen ja Väinö Voionmaan kirjoituksia

⁷⁸ Gorrado Rossi ”Fascismin maanviljelyspolitiikka” (art.). US 21.3.1929.

⁷⁹ Gorrado Rossi ”Fascismin maanviljelyspolitiikka” (art.). US 21.3.1929.

⁸⁰ ”Mussolinin rakennustyö” (art.). US 6.5.1929.

⁸¹ ”Mussolinin rakennustyö” (art.). US 6.5.1929.

⁸² ”Fascismin rakennustyö” (art.). US 27.11.1929.

parlamentarismien heikkoudesta.⁸³ Ainoa, joka oli ottanut kantaa fasismiin, oli ministeri Kyösti Järvinen. Ministeri Järvisen mielestä Mussolinin luoma yksipuoluejärjestelmä ei saisi hyväksyntää Suomen kansalta, koska se oli niin tottunut kansanvaltaan. Kansanvaltaisuus oli Järvisen mukaan tarttunut suomalaisten juuriin. Järvisestä mussolinismilla ei ollut sijaa myöskään sen takia, että hänestä suomalainen kansansivistys oli korkeampi kuin Etelä-Euroopan katolisissa maissa.⁸⁴ Eräskin kirjoittaja otti kantaa jälleen sosialististen lehtien kirjoituksiin suomalaisesta fasismista.⁸⁵ Kirjoittajan mukaan sosialistit olivat todenneet fasismin hengen olevan läsnä suomalaisten keskuudessa. Kirjoittaja sanoi fasismin hengestä puhumisesta riitana ”Mussolinin parrasta”, eli riitana täysin olemattomasta. Kirjoittaja kielsi suomalaisen fasismin olemassaolon kokonaan ja sanoi odottelun fasismin juurtumisesta Suomeen olevan täysin turha.⁸⁶

Näistä kahdesta kirjoituksesta huomaa, että fasismin ei nähty sopivan ollenkaan suomalaisten yhteiskuntaan. Oma demokratia ja parlamentarismi, kaikista sen huonoista puolista huolimatta oli korvaamatonta, eikä diktatuurilla ollut kirjoittajien mielestä mitään mahdollisuutta toimia Suomessa.

Kuten on tullut aiemmin esille, *Uuden Suomen* kirjoittajat julkaisivat usein kertomuksiaan ja havaintojaan ulkomailta. Seitsemän vuotta Mussolinin valtaannousun jälkeen fasismin muovaama Italia nähtiin edelleen vahvana valtiona. Tämä tulee esille nimimerkki A.H.:n artikkelissa.⁸⁷ Kirjoittaja näki nykyisen Italian kokevan yleistä hyvinvointia ja edistystä kaikilla aloilla. Kirjoittajan mielestä työttömyys Italiassa oli kadonnut lähes kokonaan ja fasistisen hallituksen luoneen järjestyksen ennen sekasortoiseen yhteiskuntaan. Hän kuitenkin totesi, että vain todelliset isänmaanystävätkin olivat tervetulleita Italiaan ja sen vihollisille Italia oli helvetti. Kirjoittajasta siis toisinajattelijoilla ei ollut mahdollisuutta toimia fasistista järjestelmää vastaan. Tämä demokratian laiminlyönti ei kuitenkaan ilmeisesti haitannut kirjoittajaa. Kirjoittajan mukaan vain ajattelevat ihmiset, jotka tutkivat nykyisen Italian oloja vanhaan verrattuna, voivat nähdä Jumalan siunanneen Italiaa ja koko Eurooppaa Mussolinilla.⁸⁸ Nimimerkki J.R.T. taas kuvaili näkemyksiään fasistien Rooman marssin

⁸³ ”Itsenäisyyden Liiton eilinen esitelmätilaisuus” (art.). US 27.5.1929.

⁸⁴ ”Itsenäisyyden Liiton eilinen esitelmätilaisuus” (art.). US 27.5.1929.

⁸⁵ Poskeinen ”Riita Mussolinin parrasta” (pak.). US 27.8.1929.

⁸⁶ Poskeinen ”Riita Mussolinin parrasta” (pak.). US 27.8.1929.

⁸⁷ A.H. ”Matkahavaintoja nykypäivien Italiasta” (art.). US 20.10.1929.

⁸⁸ A.H. ”Matkahavaintoja nykypäivien Italiasta” (art.). US 20.10.1929.

vuosipäivästä.⁸⁹ Artikkelin kirjoittaja kertoi näkemästään paraatista ja Mussolinin pitämästä puheesta. Kirjoittaja kuitenkin oli hyvin varovainen fasismiin ja Mussoliniin liittyvässä arvostelussa, sillä hänestä näitä molempia tunnettiin niin huonosti. Hänestä kahden eri valtion vertailussa, tässä tapauksessa Italian ja Suomen, tuli olla varovainen. Hän totesi: ”Se, mikä sopii yhtäällä ei läheskään aina kelpaa toisaalla.”⁹⁰ Ehkä kirjoittaja viittaa tässä juuri fasistiseen diktatuuriin ja sen sopimattomuudesta suomalaisen yhteiskuntaan. Hän kuitenkin sanoi, että yhden vertailevan kysymyksen voisi tehdä Suomen ja Italian välillä: ”Voimmeko me itsenäisyytemme ensimmäisen vuosikymmenen kuluttua sanoa valtakuntamme nuorekkuudesta, voimakkuudesta ja uskaliaisuudesta maanpettureita kohtaan samoin kuin Mussolini! Niin ainakin pitäisi voida tehdä!”⁹¹

Kirjoittaja siis näki Mussolinin toiminnan jotenkin positiivisessa valossa. Ehkä kirjoittaja viittasi maanpettureilla kommunisteihin ja toivoi, että myös Suomessa heidän toimintansa olisi lopetettu kokonaan.

⁸⁹ J.R.T. ”Fascismin vuosipäivä Roomassa” (art.). US 8.12.1929.

⁹⁰ J.R.T. ”Fascismin vuosipäivä Roomassa” (art.). US 8.12.1929.

⁹¹ J.R.T. ”Fascismin vuosipäivä Roomassa” (art.). US 8.12.1929.

Loppulause

Suhtautuminen Mussoliniin ja fasistiseen Italiaan oli *Uudessa Suomessa* melko yhtenäisellä kannalla, vaikka myös kritiikkiä häneen esiintyi. Yleisesti ottaen kirjoittajat myötäilivät Mussolinin saavutuksia Italian talouden ja olojen parantamisessa. Mussolinia myös pidettiin hyvänä johtajana, jonka nauttima kansansuosio nähtiin oikeutettuna. Mussolinin elämä ja olemus oli monen mielestä kunnioitettavaa ja mielenkiintoista. Vaikka monet suhtautuivat varovaisen neutraalisti Mussoliniin, niin monet kuitenkin lyttäsivät häneen kohdistuneen vastustuksen.

Fasismiin suhtauduttiin paljon neutraalimmin. Fasismien kommunisminvastaisuus, ja kuinka kommunismi hävitettiin Italiasta, oli *Uudessa Suomessa* positiivinen asia. Italian oloja ennen fasismien valtaannousua yhdistettiin usein suomalaisten sisällissodan tapahtumiin, jossa myös vallitsi sekasorto ja anarkia. Vaikka demokratia hävisi Italiasta ja siirryttiin totalitaariseen hallintoon, nähtiin se silti parempana vaihtoehtona, kuin kommunistiseen hallintoon siirtyminen. Joistakin Suomessa olisi pitänyt toimia samalla tavalla kommunistien suhteen kuin Italiassa. Fasismi oli kuitenkin monelle järjestelmä, jota ei tulisi yrittää Suomessa. Oma demokratia nähtiin niin vahvana, että yksinhallitsija ei tulisi toimimaan Suomessa.

Suomessa ei tapahtunut 1920-luvulla mitään vallankaappausyritystä, joten fasismia ei pidetty mitenkään uhkaavana. Suomalaiset eivät tienneet, kuinka Italia tulisi toteuttamaan imperialistista toimintaansa valtaamalla Etiopian 1930-luvulla. Kukaan ei voinut ennustaa fasismien aiheuttamaa tuhoa toisen maailmansodan aikaan. Suhtautuminen johtui 1920-luvun yhteiskunnallisesta tilanteesta. Jatkotutkimuksessa *Uudesta Suomesta* voisi esimerkiksi laajentaa aikarajauksessa 1930-luvulle ja myös maantieteellistä rajausta voisi muuttaa.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I. Lähteet

Uusi Suomi 2.11.1922-30.12.1929

II. Tutkimuskirjallisuus

Bosworth, R.J.B. 2005: *Mussolini's Italy. Life under the Dictatorship 1915–1945*. Penguin Group.

Kunnas, Tarmo 2013: *Fasism in Lumous. Eurooppalainen älymystö Mussolinin ja Hitlerin politiikan tukijana*. Ensimmäinen painos. Atena Kustannus Oy.

Vares, Vesa 2021: "From allies to opponents. Conservatives facing fascism in Finland in the 1930s" *Scandinavian Journal of History*.

Vesikansa, Jyrki 1997: *Sinivalkoiseen Suomeen. Uuden Suomen ja sen edeltäjien historia I 1847–1939*. Otava.